

Milka Stojkić

UDK 159.942:159.923.3

Šuajb Dž. Solaković*Katedra za Psihologiju**Filozofski fakultet Pale**Univerzitet u Istočnom Sarajevu*

RELACIJE IZMEĐU LOKUSA KONTROLE I SKLONOSTI KA PREVARAMA U LJUBAVNIM VEZAMA

Apstrakt

U okviru ovog istraživanja cilj je bio ispitati i analizirati relacije između lokusa kontrole i sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama. Relacije su posmatrane između dimenzija lokusa kontrole: Internalnost, Moćni drugi i Šansa i subskala na skali za ispitivanje sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama: Emocionalna i Seksualna subskala. Istraživanje je obavljeno na uzorku od 253 studenta Univerziteta u Istočnom Sarajevu. Tokom ovog istraživanja utvrđene su i analizirane relacije između navedenih konstrukata, dobijeni rezultati su ukazali na postojanje statistički značajne korelacije između dimenzije Eksternalnost (Moćni drugi i Šansa) i sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama na obe subskale, u skladu sa tim može se izvesti zaključak da osobe koje odlikuje dimenzija Eksternalnost više ispoljavaju sklonost ka prevarama u ljubavnim vezama u odnosu na osobe koje odlikuje dimenzija Internalnost.

Ključne reči: lokus kontrole, sklonost ka prevarama, emocionalna prevara, seksualna prevara.

Teorijski okvir

Pojmovno određenje prevare

U literaturi nailazimo na brojne definicije neverstva ili prevare u ljubavnim vezama, u ovom delu biće predočene neke od definicija, kako bi što bolje bio predstavljen i objašnjen pojam prevara/neverstvo. Ranije studije nastojale su ograničiti se na uske definicije neverstva, u najčešćem slučaju te definicije su uključivale samo seksualni akt kao vid prevare, jedna od tih definicija je: „Pod prevarom se podrazumeva učestvovanje u seksualnom odnosu sa drugom osobom koja nije primarni partner“ (Brineman, McAnulty, 2007, 96).

Prema Brineman, McAnulty (2007), ovakav način definisanja prevare je problematičan iz nekoliko razloga. Prvi razlog se odnosi na to da ova definicija ne obuhvata širok spektar ponašanja koji se najčešće podrazumeva pod prevarom, drugi razlog se odnosi na to da su druge vrste neverstva mnogo češće, koje sa sobom nose mnoge probleme za stranu koja je prevarena. Treći razlog se ogleda u tome da uske definicije prevare imaju tendenciju da potcenjuju razmere ovog fenomena.

Istorijski gledano „pod prevarom se najčešće podrazumeva kršenje ugovora o seksualnoj ekskluzivnosti između dvoje ljudi koji su u ljubavnoj vezi, braku ili ozbiljnoj vezi“. S obzirom na česte primedbe da ovaj vid definicije ne obuhvata veći broj ponašanja koja se posmatraju kao neverstvo, u definiciju se uključuje širok spektar ponašanja. Te prema tome za neke definicija neverstva uključuje učešće u seksualnom odnosu sa drugom osobom koja nije primarni partner, za druge pod prevarom se podrazumevaju sledeća ponašanja kao što su sajber seks, gledanje pornografskih sadržaja, različiti nivoi emocionalne bliskosti sa drugom osobom na štetu primarne veze (Hertlein, Piercy, Wetchler, 2005, 6).

„U svojoj suštini, neverstvo se odnosi na svako ponašanje koje krši ugovor postignut između dve osobe“ (Lusterman, 1998; prema Hertlein, Piercy, Wetchler, 2005, 7). Složenost ove široke definicije se ogleda u tome da dvoje različitih ljudi u ljubavnoj vezi mogu imati različite ideje o tome šta predstavlja neverstvo ili šta predstavlja aferu. Dakle, problemi vezani za to šta se podrazumeva pod pojmom prevara, često primoravaju partnere da ponovo utvrde svoj ugovor (Hertlein, Piercy, Wetchler, 2005).

U studiji koja je sprovedena na studentima od strane Roscoe, Cavanaugh i Kennedy (1988) dobijeni su rezultati da 41% studenata pod prevarom podrazumeva seksualni akt sa drugom osobom koja nije primarni partner, dok 57% studenata pod prevarom podrazumeva provođenje vremena sa drugom osobom koja nije primarni partner (Brineman, McAnulty, 2007).

U svom pregledu istraživanja, Blow i Hartnett (2005) ponudili su definiciju neverstva: „Pod neverstvom se podrazumeva seksualni ili emocionalni akt od strane jedne osobe koja se nalazi u ozbiljnoj vezi, gde se taj akt odigrava van primarnog odnosa i predstavlja kršenje poverenja ili kršenje uspostavljenih pravila dogovorenih između dve osobe u ljubavnoj vezi koja se odnose na romantičnu/emocionalnu ili seksualnu ekskluzivnost“ (Brineman, McAnulty, 2007, 98).

Sličnu definiciju nailazimo i kod drugih autora „Neverstvo/prevara, u kontekstu dijadnog odnosa predstavlja partnerovo kršenje normi koje regulišu stepen emocionalne ili fizičke bliskosti sa osobama van ljubavne veze“ (Barta, Drigotas, 2001, 177).

Kao što je već navedeno, različiti ljudi pod neverstvom/prevarom smatraju različite oblike ponašanja, kao i takođe ono što se smatra pod prevarom u jednom odnosu ne mora predstavljati prevaru u drugom odnosu (Munsch, 2012). Sklonost se može definisati kao jaka tendencija ka ponašanju ili akciji (APA, 2015). U literaturi se najčešće sklonost ka prevarama odnosi na postojanje indikatora koji dovode do prevara u partnerskom odnosu, ti indikatora su različiti, od pola osobe, kulturnih obeležja, do nekih drugih faktora (Munsch, 2012). Na osnovu dosadašnje literature, sklonost ka prevarama u ljubavnim vezama definisali smo kao tendenciju ka seksualnom i emocionalnom aktu sa drugom osobom koja nije primarni partner.

Prema teoriji motivacije za prevaru, osobine ličnosti i individualne razlike u specifičnoj motivaciji čine osobu sklonijom da se uključi u prevaru (Barta, Kiene, 2005). U istraživanjima koja su do sad sprovedena, pronađeni su brojni motivi koji osobu navode da prevari, u ovom delu biće predstavljeni neki od motiva za prevaru.

U literaturi se navodi pet kategorija motiva za prevaru: seksualnost, emocionalno zadovoljstvo, socijalni kontekst, stavovi-norme, osveta-neprijateljstvo. Seksualni motivi uključuju postojanje želje za seksualnim aktom sa više različitih osoba i nezadovoljstvo seksualnim odnosom sa primarnim partnerom. Emocionalno zadovoljstvo može podrazumevati nezadovoljstvo ljubavnom vezom, jačanje ega, pojave emocija za drugu osobu koja nije primarni partner. Socijalni kontekst čine faktori kao što su šansa ili prilika i odsutnost primarnog partnera. Stavovi/norme se odnose na seksualno permissivne stavove i norme. Osveta/neprijateljstvo se odnosi na osvetu partneru koji je već počinio prevaru (Brineman, McAnulty, 2007).

Pored prethodno navedenih motiva, česti razlozi koji se navode su: dosada, postizanje priznanja, osećaj podmlađivanja, osećaj shvaćenosti od strane osobe koja nije primarni partner, veće samopouzdanje, intelektualna stimulacija i slično. U sprovedenom istraživanju koje se odnosi na ispitivanje motiva koji doprinose da osoba učini prevaru, izdvajaju se četiri faktora: seksualni (seksualno zadovoljstvo, promena, radoznalost), emocionalna bliskost (želja za druženjem, veće samopoštovanje), vanjska motivacija (osveta partneru) i ljubav – gde se nevera temelji na pojavi emocija prema drugoj osobi koja nije primarni partner (Glass, Wright, 1988; prema Barta, Kiene, 2005).

Prema Bercik, Fish, Pavkov, Wetchler-u (2012), postoje tri vrste prevara u ljubavnim odnosima. Vrste prevare prema ovim autorima su sledeće:

- emotivna afera – kada partner troši emocionalne resurse kao što su ljubav, vreme, pažnja na drugu osobu;
- seksualna afera ili fizička nevera je rezultat seksualne aktivnosti sa drugom osobom koja nije primarni partner;
- kombinovani tip – predstavlja kombinaciju emotivne i seksualne prevare.

Pojmovno određenje ljubavne veze

Kada se opisuje odnos između muškarca i žene, često se koriste razni sinonimi kao što su: romantična veza, ljubavna veza, partnerski odnos, intimni odnos, bliski odnos (Kokorić, 2005; prema Gabrić, Kokorić, 2009). U ovom radu biće korišten pojam ljubavna veza kako bi se opisao odnos između partnera. Pre nego što bude data definicija ljubavne veze, biće napravljen manji osvrt na to šta je zapravo ljubav, i koje su komponente ljubavi.

„Osećanje ljubavi je prijatno osećanje koje subjekt oseća prema onom objektu koji doživljava izuzetno vrednim i koji smatra sastavnim delom svoga intimnog života“ (Milivojević, 2008, 428). Svrha ljubavi je zapravo vezivanje individue za određene spoljašnje objekte, a krajnji cilj je kreiranje intimnog dela sveta. Ljubav između dve osobe se može podeliti na erotsku ljubav koja može biti seksualna, aseksualna ili platoniska i na druge vrste ljubavi kao što su ljubav roditelja prema detetu i obratno, bratska i sestrinska ljubav, ljubav prema čovečanstvu i slično (Milivojević, 2008).

Prema triangularnoj teoriji ljubavi, ljubav se može razumeti kroz tri komponente. Ove tri komponente su intimnost, strast i odluka/obaveza. Intimnost se odnosi na osećanja bliskosti i povezanosti u ljubavnoj vezi. Zapravo uključuje osećanja koja dovode

do toga da se iskusi toplina u okviru ljubavnog odnosa. Strast se odnosi na nagone koji vode ka romansi, fizičkoj atraktivnosti, seksualnom odnosu i srodnim pojmovima u ljubavnoj vezi. Komponente strasti uključuju one oblike motivacije koji dovode do iskustva strasti u ljubavnoj vezi. Odluka/obaveza, se odnosi na odluku da se određena osoba voli, a na dugi rok, na nečije obavezivanje da održava tu ljubav. Ova dva aspekta odluka/obaveza ne moraju nužno biti prisutna oba – osoba može odlučiti da nekog voli, a da ne bude posvećena vezi, ili može biti posvećena vezi bez priznavanja osećanja prema drugoj osobi. Ove tri komponente su u stalnoj interakciji, na primer veća intimnost može dovesti do veće strasti ili posvećenosti (Sternberg, 1997).

„Pod pojmom ljubavna veza se podrazumeva uopšteni pojam za heteroseksualnu ljubavnu vezu dve osobe u mlađoj odrasloj dobi, nezavisno o tome o kakvom tipu veze se radi, odnosno kakva je zastupljenost pojedinih komponenata u određenom ljubavnom odnosu“ (Gabrić, Kokorić, 2009, 552).

Na osnovu zastupljenosti komponenti ljubavi u ljubavnoj vezi, razlikuje se sedam tipova ljubavnih veza: zanesenost, svidanje, prazna ljubav, romantična ljubav, partnerska ljubav, luda ljubav i potpuna ljubav (Grabić, Kokorić, 2009).

Počinjena prevara u ljubavnoj vezi može imati dalekosežne posledice po parove. Psihološki efekti prevare su prisutni i kod osobe koja je počinila prevaru i kod osobe koja je prevarena. Prevarene osobe se često osećaju iznevereno od strane partnera, ljutnja prema partneru je najčešće osećanje koje se javlja, osobe takođe mogu osećati ljutnju prema sebi jer nisu primetile znakove da se nešto dešava u odnosu ili što nisu bile uz voljenu osobu kad je trebalo. Pored navedenih osećanja, prisutna su nelagoda i sram. Osim ovih posledica, prevara može uticati i na fizičko zdravlje. Hronični stres, uznemirenost i iscrpljenost koji se javljaju kao posledica suočavanja sa prevarom i preokupiranosti zbog čega se dogodila, mogu dovesti do ozbiljnih zdravstvenih problema. Dodatak ovom stresu može biti potencijalna opasnost da je partner pri seksualnom aktu sa drugom osobom zadobio prenosivu bolest, te time ugrozio zdravlje primarnog partnera (Hertlein, Piercy, Wetchler, 2005).

Pojmovno određenje lokusa kontrole

Kada govorimo o lokusu kontrole neminovno treba pomenuti da je ovaj konstrukt nastao u okviru teorije socijalnog učenja Džulijana Rotera. U literaturi se susrećemo sa različitim definicijama ovog konstrukta, jedna od definicija jeste: „*Lokus kontrole je termin u psihologiji koji se odnosi na uverenja osobe o uzrocima dobrih i loših događaja u njenom životu. Takođe se odnosi na generalizovana očekivanja individue o kontroli nad određenim događajima, odnosno ko je ili šta odgovoran za ono što se događa*“ (Jagdishchandra, Vijayashree, 2011, 194). Druga definicija sa kojom se susrećemo u literaturi glasi: „*Lokus kontrole se može definisati kao varijabla ličnosti koja raspoređuje pojedince prema stepenu u kojem oni prihvataju ličnu odgovornost za ono što im se dešava, nasuprot pripisivanju odgovornosti silama van svoje kontrole*“ (Batle, Roter, 1963; prema Anđelković, 2012, 35).

Individue koje procenjuju da su svojom zaslugom postigle željeni cilj zauzimaju aktivniji stav u sličnim predstojećim situacijama, pokazuju veću motivaciju za

prevazilaženje eventualnih prepreka, dok osobe koje procenjuju da su do željenog cilja došle igrom slučaja ili da su za to zaslužni drugi, pasivnije su i manje motivisane da se trude u narednim situacijama (Beitel, Ferrer, Cecero, 2004; prema Brdarić, Gavrilov-Jerković, 2008).

U okviru ovog istraživanja izabran je model lokusa kontrole Hane Levenson u ispitivanju relacija prema sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama. Model je zasnovan na teoriji socijalnog učenja Roteru. Za razliku od Roteru, koji posmatra lokus kontrole kao jednodimenzionalan konstrukt, na čijem se jednom kraju nalazi interni a na drugom eksterni lokus kontrole, Hana Levenson posmatra lokus kontrole kao trodimenzionalan konstrukt. Prema ovom modelu, pojedinac može imati svaku od ovih dimenzija lokusa kontrole nezavisno i u isto vreme. Model Levensonove posmatra lokus kontrole kao trodimenzionalan konstrukt, čije su tri dimenzije sledeće:

- Internalnost
- Šansa
- Moćni drugi (Jagdishchandra, Vijayashree, 2011).

Koncept internalnost u modelu Hane Levenson je skoro isti kao Roterov koncept internalnosti, smatra se da osobe koje poseduju interni lokus kontrole karakteriše osećanje kontrole nad svojim životom, kao i događajima unutar njega. U odnosu na Roterov koncept eksternalnosti, Levensonova uključuje dva tipa eksternalne orijentacije a to su: *Šansa* i *Moćni drugi*. Osobe koje odlikuje eksternalna orijentacija karakteriše verovanje da je njihov život pod kontrolom moćnih drugi, da je njihovo ponašanje i delovanje pod uticajem spoljašnjih događaja (Levenson, 1973).

Prema autoru ovog koncepta lokus kontrole se prvenstveno razvija u porodici, kulturi i na onim ponašanjima u iskustvu koja su rezultirala nekom nagradom. Istraživanja koja su rađena su pokazala da ljudi koji imaju unutrašnji lokus kontrole potiču iz porodica koje ističu značaj ličnog zalaganja, obrazovanja i odgovornosti, dok eksternalisti dolaze iz porodica nižeg socioekonomskog statusa i koje imaju doživljaj manje kontrole nad svojim životom (Anđelković, 2012). Na unutrašnji i spoljašnji lokus kontrole se može gledati kao relativno stabilan aspekt ličnosti. Osobe sa spoljašnjom orijentacijom mogu postati orijentisane ka unutra ako ih zanimanje dovodi do položaja sa većim autoritetom i odgovornošću, dok ljudi koji poseduju unutrašnji lokus kontrole mogu postati orijentisani prema spolja u stanjima izuzetnog stresa i nesigurnosti (Vujanović, 2014).

U literaturi se nailazi na rezultate da osobe koje poseduju eksternalni lokus kontrole odlikuje ispoljavanje neverstva u okviru ljubavnih veza, posebno kad je reč o online ili internet neverstvu. Ovakav rezultat svakako se može obrazložiti senzacijama koje internet okruženje nudi i veći pristup novim osobama. Internet okruženje omogućava pristup različitim osobama preko društvenih mreža, sajtova za upoznavanje osoba i predstavlja veću šansu da osoba počini prevaru (Dominello, 2013). Često se pominje normativni skript pri objašnjenju prevara i odnosa nakon počinjenog neverstva, normativni skript podrazumeva da žene treba da razumeju kad muškarac počini prevaru, jer je to normalno i u skladu sa evolutivnom postavkom, odnosno da su muškarci naučeni da je potrebno promeniti što veći broj partnerki, i da je to nešto

što se očekuje od njih. Određeni rezultati ukazuju da Afrikanke koje odlikuje eksternalni lokus kontrole manje vode računa o sebi i svom reproduktivnom zdravlju, takođe odlikuje ih osećanje da su manje moćne u odnosu na svoje partnere, što često i bude razlog da se prevara oprosti (Scott, 2010).

Metodološki pristup

Problem istraživanja

Problem istraživanja se odnosi na ispitivanje relacija između dimenzija lokusa kontrole i sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama. Fokus istraživanja se odnosi prvenstveno na utvrđivanje da li navedeni konstrukt ima ulogu u ispoljavanju sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama s obzirom na subskale koje se odnose na emocionalnu i seksualnu prevaru.

Hipoteze istraživanja

U okviru ovog istraživanja postavljena hipoteza istraživanja proveravana je kroz tri podhipoteze.

H01: Neće postojati statistički značajna korelacija između različitih dimenzija lokusa kontrole i sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama.

1. Neće postojati statistički značajna korelacija između dimenzije internalnost i sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama;
2. Neće postojati statistički značajna korelacija između dimenzije moćni drugi i sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama;
3. Neće postojati statistički značajna korelacija između dimenzije prilika i sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama.

Merni instrumenti

U okviru istraživanja korišteni su sledeći instrumenti:

1. Skala za merenje lokusa kontrole (Levenson Multidimensional Locus of Control Scales, LLK, Levenson, 1973), koja je skala za merenje individualnih razlika u generalizovanim očekivanjima u zavisnosti od stepena u kojem su potkrepljena pod internalnom ili eksternalnom kontrolom. Upitnik se sastoji iz 24 šestostepena ajtema Likertovog tipa, sastoji se od tri subskale Internalni lokus kontrole, Moćni drugi i Šansa). Visok skor na subskali Internalni lokus kontrole ukazuje na to da osoba ima jak internalni lokus kontrole. Visoki skorovi na subskali Moćni drugi i Šansa ukazuju na jak eksternalni lokus kontrole. Ukoliko osobe postižu visoke skorove na subskali Moćni drugi, veruju da je njihova sudbina pod kontrolom drugih ljudi; ukoliko ispitanik postiže rezultate na subskali Prilika, ove osobe veruju da je njihova sudbina, odnosno da su događaji čist splet srećnih okolnosti ili šansi (Levenson, 1973). U okviru ovog istraživanja Kronbah alfa koeficijent za dimenziju Internalnost iznosi .625, za dimenziju Moćni drugi .801 i za dimenziju Šansa .725, što ukazuje na zadovoljavajuću pouzdanosti u okviru uzorka.

2. Skala za ispitivanje sklonosti ka prevarama (Stojkić, Solaković, 2017). Skala se sastoji od dve subskale seksualna subskala, koja sadrži 19 ajtema i emocionalna subskala, koja sadrži 17 ajtema. Rezultati na seksualnoj subskali ukazuju na to da su osobe koje postižu visok skor na ovoj subskali sklonije da varaju partnere zbog seksualnih razloga. Visok skor na emocionalnoj subskali ukazuje na sklonost ka prevari zbog emotivnih razloga. U okviru ovog istraživanja Kronbah alfa koeficijent za seksualnu subskalau iznosi .956, za emocionalnu subskalau .955, što ukazuje na veoma dobru pouzdanost i unutrašnju saglasnost skale.

Uzorak istraživanja

Istraživanje je izvršeno na uzorku od 253 studenta Univerziteta u Istočnom Sarajevu. Uzorak je neujednačen po polu, Uzorkom je obuhvaćeno 28.5% ispitanika muškog pola i 71.5 % ispitanika ženskog pola. Uzorak je prigodan.

Rezultati istraživanja

U okviru ovog istraživanja proveravana je sledeća hipoteza: „Neće postojati statistički značajna korelacija između lokusa kontrole i sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama“. U skladu su distribucijom normalnosti korišten je Spirmanov koeficijent korelacije za proveru ove hipoteze. Hipoteza je proveravana kroz tri podhipoteze. Korelacija je ispitivana između emocionalne i seksualne subskale na skali za ispitivanje sklonosti ka prevarama i subskala Internalnost, Moćni drugi i Šansa na skali za merenje lokusa kontrole.

Tabela 1: Ispitivanje korelacija između lokusa kontrole i sklonosti ka prevarama

		Seksualna subskala	Emocionalna subskala
	Koeficijent korelacije	.046	.070
Internalnost	p	.465	.265
	N	253	253
	Koeficijent korelacije	.219**	.229**
Spirmanov r	Moćni drugi	p	.000
		N	253
		Koeficijent korelacije	.145*
Šansa	p	.021	.006
		N	253
		253	253

** Korelacija značajna na nivou 0.01; * Korelacija značajna na nivou 0.05

Prva podhipoteza se odnosila na utvrđivanje korelacije između dimenzije *Internalni lokus kontrole* i sklonosti ka prevarama u ljubavnim vezama. Dobijeni rezultati ukazuju da ne postoji statistički značajna korelacija između internalnog lokusa kontrole i sklonosti ka prevarama na emocionalnoj $r(253) = .070$, $p = .265$, i seksualnoj subskali, $r(253) = .046$, $p = .465$.

Druga podhipoteza se odnosila na utvrđivanje korelacije između dimenzije *Moćni drugi* i sklonosti ka prevarama. U okviru uzorka dobijeni rezultati ukazuju da postoji statistički značajna korelacija između subskale *Moćni drugi* i sklonosti ka prevarama na emocionalnoj $r(253)=.229$, $p<.01$, i seksualnoj subskali $r(253)=.219$, $p<.01$.

Treća podhipoteza se odnosila na utvrđivanje korelacije između dimenzije *Šansa* i sklonosti ka prevarama. Dobijeni rezultati ukazuju da postoji statistički značajna korelacija između subskale *Šansa* i sklonosti ka prevarama na emocionalnoj $r(253)=.173$, $p<.01$ i seksualnoj subskali $r(253)=.145$, $p<.05$.

Na osnovu dobijenih rezultata može se zaključiti da osobe koje poseduju eksternalni lokus kontrole više ispoljavaju sklonost ka prevarama. Prevaru tumače kao posledicu spoljašnjih događaja, nešto nad čim nemaju kontrolu i kao pojavu koja je pod uticajem drugih ljudi. Na osnovu dobijenih rezultata pretpostavka da neće postojati statistički značajna korelacija između lokusa kontrole i sklonosti ka prevarama se opovrgava.

Diskusija i zaključci

Konstrukat lokus kontrole je često istraživan u relaciji sa mnogim pojavama pretežno u relaciji sa donošenjem odluka, kvalitetom i održavanjem romantičnih odnosa, kao i odnosa prema sebi. U okviru ovog istraživanja želelo se ispitati kako pogled na svet u smislu odgovornosti za svoje ponašanje ima udela u ispoljavanju sklonosti ka prevarama. Sa ovom mišlju krenulo se iz pretpostavke da osobe koje češće čine prevare ili ispoljavaju ovaj vid ponašanja, ne osećaju toliku odgovornost jer većinom ovaj akt pripisuju spoljašnjim situacijama. S obzirom da se lokus kontrole prema teoriji socijalnog učenja razvija u okviru porodice, kulture i sredine, moguće je primetiti da savremeno doba odlikuju pomaci u određenim stavovima, kao što su stavovi o broju partnera, vrednostima koje za njih ima ljubavni odnos, kao i brojna redefinisavanja vrednosti koje se odnose na vernost u okviru veze. Stavovi koji datiraju u okviru jedne kulture koji su permissivni po pitanju neverstva, kao što je normativni skript koji se odnosi na što veću promenu partnera od strane muškaraca i povinovanju žena toj pojavi, jer je to nešto što je normalno, dovode do razvoja sklonosti ka prevarama, i pojave eksternalne orijentacije, u stvari, mišljenja da okolnosti pod kojim se dešava prevara nisu pod uticajem same osobe nego da je to nešto što je određeno samom kulturom i stavovima sredine. Odnosno da su stavovi i vrednosti koji vladaju u okviru jedne kulture jednim delom odgovorni za razvoj ovakvog obrasca ponašanja. Prevara ili neverstvo je pojam koji je teško definisati, što se vidi i u samom teorijskom okviru ovog istraživanja, definisanje ovog pojma je izuzetno teško zbog subjektivnosti koju sa sobom nosi, pod tim se prvenstveno misli na to što prevara za jednu osobu može imati sasvim drugo značenje u odnosu na drugu, odnosno ono što jedna osoba smatra prevaram, za drugu osobu to možda neće predstavljati prevaram. Stoga u situacijama prevare, u većini slučajeva, ukoliko par odluči nastaviti ljubavni odnos, mora doći do ponovnog definisanja i utvrđivanja

uslova koji vladaju u okviru odnosa. Efekti prevare su vidljivi prvenstveno na odnosu ljubavnog para, efekti mogu biti dalekosežni po zdravlje strane koja je prevarena, što se ogleda u stalnom preispitivanju osobe gde je pogrešila ili u razmatranju svoje vrednosti, kao i strahu od možda prenosivih bolesti ukoliko je partner bio intiman sa više različitih osoba. Pored tuge i očaja javlja se i emocija ljutnje i krivice, ljutnje radi izneveravanja osnovnog poverenja, krivice zbog ispitivanja da li je osoba određenim delom odgovorna za taj čin, sve to može dovesti do ozbiljnih problema u zdravlju, psihosomatskih problema. Može se reći da se značaj koji imaju prevare najviše ogleda u njenim efektima.

Bilo bi interesantno sprovesti longitudinalno istraživanje i proveriti da li neko ko je sklon prevari u ljubavnim vezama ostaje sklon i u kasnijim ozbiljnijim odnosima kao što je brak. Ispitivanje prevare nosi sa sobom određene teškoće kao što je, pored navedene različitosti u razumevanju prevare, i iskrenost pri davanju odgovora. Manjkavosti ovog istraživanja ogledaju se u razmatranju samo jednog faktora za razvoj sklonosti ka prevarama, u narednim istraživanjima potrebno je razmotriti više faktora za ispoljavanje sklonosti ka prevarama, kao što su atačment, skript osoba i osobine ličnosti.

Zaključci koji su izvedeni u okviru ovog istraživanja potvrdili su negde glavnu misao, odnosno utvrdilo se da ispitanici koje odlikuje dimenzija ekternalnost više ispoljavaju sklonost ka prevari, kako u odnosu na emocionalnu tako i u odnosu na seksualnu skalu. Bitno je naglasiti da je potrebno sagledati i ostale osobine ličnosti individue koje zajedno sa ovom osobinom čine osobu sklonijom ispoljavanju prevare u ljubavnim vezama. Prebacivanje odgovornosti ne može se sagledati kao jedini faktor koji doprinosi ovoj pojavi.

Literatura

- Anđelković, A. (2012). *Sindrom izgaranja, lokus kontrole i motiv postignuća kod prosvetnih radnika i lekara hitne pomoći*. Neobjavljeni master rad. Niš: Department za psihologiju Filozofskog fakulteta u Nišu
- Brdarić, D., Gavrilov-Jerković, V. (2008). Povezanost strukture očekivanja ishoda tretmana i kliničke slike kod psihijatrijskih pacijenata. *Primenjena psihologija*, 1, (3–4), 187–205. Preuzeto sa: <http://psihologija.ff.uns.ac.rs/primenjena/clanci/20083-4187.pdf>
- Brineman, M., J., McNulty, D., R. (2007). Infidelity in dating relationships. *Annual Review of Sex Research*, 18, (1), 94–114. Preuzeto sa: <http://dx.doi.org/10.1080/10532528.2007.10559848>
- Barta, W., Drigotas, M., S. (2001). The cheating heart: Scientific explorations of infidelity. *Current Directions in Psychological Science*, 10, (2), 177–180. Preuzeto sa: <http://cdp.sagepub.com/content/10/5/177>
- Barta, W., Kiene, M., S. (2005). Motivations for infidelity in heterosexual dating couples: The roles of gender, personality differences, and sociosexual orientation. *Journal of Social and Personal Relationships* 22 (1), 339–360.

- Bercik, J., Fish, N., J., Pavkov, W., T., Wetchler, L., J. (2012). Characteristics of those who participate in infidelity: The role of adult attachment and differentiation in extradyadic experiences. *The American Journal of Family Therapy*, 40, (3), 214–229. Preuzeto sa: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01926187.2011.601192?src=recsys&journalCode=uaft20>
- Dominello, H., N. (2013). The lived experience of being betrayed by a romantic partner's online infidelity: A phenomenological investigation. Capella University, ProQuest Dissertations Publishing
- Gabrić, M., Kokorić, B., S. (2009). Razlike u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti. *Ljetopis socijalnog rada*, 16, (3), 551–572. Preuzeto sa: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=73733
- Hertlein, M., K., Piercy, P., F., Wetchler, L., J. (2009). Infidelity. *Journal of Couple Relationship Therapy: Innovations in Clinical and Educational Interventions*, 4, (2–3), 5–16. Preuzeto sa: http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J398v04n02_02
- Jagdischchandrab, V., M., Vijayashreea, L. (2011). Locus of control and job satisfaction: Psu employees. *Serbian Journal of Management*, 6, (2), 193–203. Preuzeto sa: <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=1452-48641102193V>
- Levenson, H. (1973). Multidimensional locus of control in psychiatric patients. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 41, (1), 397–404. Preuzeto sa: <http://psycnet.apa.org/journals/ccp/41/3/397/>
- Munsch, L., C. (2012). The science of two-timing: The state of infidelity research. *Sociology Compass*, 6, (1), 46–59. Preuzeto sa: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1751-9020.2011.00434.x/abstract>
- Milivojević, Z. (2008). *Emocije: Psihoterapija i razumevanje emocija. Treće, prošireno i dopunjeno izdanje*. Novi Sad: Prometej.
- Propensity. (2015). U *APA Dictionary of Psychology (2nd ed.)*. Washington: APA.
- Sternberg, J., R. (1997). Construct validation of triangular love scale. *European Journal of Social Psychology*, 27, (1), 313–335.
- Stojkić, M., Solaković, Š. (2017). Konstrukcija skale za ispitivanje sklonosti ka prevarama. Rad predstavljen na V kongresu psihologa Bosne i Hercegovine.
- Scott, S. (2010). "African American Relationship Schema Scale: Development and Validation" Master's Theses and Doctoral Dissertations. Paper 300.
- Vujanović, M. (2014). *Lokus kontrole i religioznost kao determinante stava prema religiji*. Neobjavljeni diplomski rad. Pale: Katedra za psihologiju Filozofskog fakulteta u Palama.

Milka Stojkić, Šuajb Dž. Solaković

RELATIONSHIP BETWEEN LOCUS OF CONTROL AND PROPENSITY TO INFIDELITY IN ROMANTIC RELATIONSHIPS

Abstract

In this research, the goal was to examine and analyze the relation between locus of the control and propensity to infidelity in romantic relationships. Relations are observed between dimensions of the locus of the control: Internality, Powerful others and Chance and subscales on the scale for examining the propensity to infidelity in romantic relationships: Emotional and Sexual subscale. The research was conducted on a sample of 253 student form University of East Sarajevo. During this research relation between constructs were determined and analyzed, the obtained results indicated the existence of a statistically significant correlation between the dimension Externality (Powerful others and Chance) and propensity to infidelity in romantic relationships on both subscales, acord to this we can conclude that persons which is distinguished with dimension Externality more expresse the propensity to infidelity in romantic relationships, then persons who are distinguished with dimension Internality.

Key words: locus of the control, propensity to infidelity, emotional infidelity, sexual infidelity